

אור פני משה

מעוצם התביעה אשר תבע מעצמו בהגשת השיעור לא הרשה לעצמו עונג זה. וכאשר אסף כוחו ומסר שיעור כללי בבית המדרש היה לו אותו היום ליומא טבא ממש, ולא מש החיוך מעל פניו כל אותו היום.

ועד הימים האחרונים שהשלים נפשו לאלוקיו, לא אפסה תקוותו לשוב ולומר שיעורים, חיזק עצמו בבטחונו בד', וקיבל בשמחה כל ברכה שברכוהו אודות זה תלמידיו אשר באו לבקרו. כי הרבצת תורה היתה לשד חיותו כל השנים, ובהאי קטירא אתקטיר.

אור פני משה

במחיצת מרן רבינו הגדול מבריסק זללה"ה

יושבים היו חבר תלמידים, קשובים לשיעורו של רבינו. המדובר היה בדברי רבו הגדול מבריסק ביסודי הסוגיא. בהתלהבות ובחרדת קודש נאמרו הדברים, ולא הונחו עד שנתבארו והאירו כנתינתן. ומה רבה היתה ההארה אשר נשפכה על הסוגיא, ומה עילאי היה העונג. ולפתע, כסתה עננה את פני רבינו וכולו שקע בהרהורים. לאחר מספר רגעים נשא קולו בהמית געגועים: "אוי הרב מבריסק! כמה חבל על האור הגדול הזה שאיננו". ותיקן עצמו: "חבל עלינו שלא זכינו עוד לאור הגדול הזה".

עובדה זו, לא בשנת האבל הראשונה להסתלקות מרן זללה"ה ארעה, אף לא בעשור הראשון. למעלה משלושים שנה לאחר הסתלקותו היה הדבר. ועד"ז סיפר תלמיד בן חו"ל אשר בא לבקרו בביתו לברכת השנה בערב ר"ה, ושאלו רבינו לסיבת בואו, וכשהשיב כי "בא לקבל מהרבי" נאנח רבינו ואמר, "אשרי אדם שיש לו רבי. אין לי כבר את הרבי שלי מעל 41 שנה. אין ענין רבי רק לתורה אלא לכל הדברים, 'א רבי איז אין אלעס, א רבי אין תורה, א רבי אין יראת שמים, א רבי אין מידות'. אני אין לי רבי יותר מארבעים וא' שנים!!!"

רבינו הגדול מבריסק זללה"ה עלה לארה"ק בשנת תש"א כאמור, באותה עת למד רבינו בישיבת לומז'א בפ"ת. סמוך לבואו שהה הרב זללה"ה תקופה קצרה בחיפה ורבינו נסע לשם לבקרו.

בהיותו בחו"ל לא הכיר רבינו את הרב מבריסק פנים אל פנים,⁵⁹ ולא נתוודע עדיין לדרכי לימודו. אולם בעלות מרן הגרי"ז זללה"ה ארצה, השתוקק רבינו לקבל תורה מפיו. ושלח אליו מכתב לחיפה בו ביקש ממנו לחדש את ה"בלאט שיעור" המפורסם, בארה"ק.

⁵⁹ רבינו סיפר כי כשנקלע פעם לבריסק לשם הסדר חובת הגיוס. (סמוך לבריסק היה מרכז צבאי גדול) רצה לבקר את הרב זללה"ה, אולם נודע לו כי הרב נופש באותה עת בעיר הנופש אוטודצק. אגב, בפעם אחרת סיפר כי ביקר בעיר בריסק והיה בביתו של מרן הגרי"ז זללה"ה שהיה נראה כחורבה נוטה לנפול. וכשנכנס לחדרו, "איך האב געכאפט א ציטער, דא איז מתחבר געווארן חידושי רבינו חיים הלוי!!! (כשנכנסתי לחדרו אחזתני רעדה, כאן התחבר חידושי רבינו חיים הלוי!!!) וסביר להניח כי היה זה בהזדמנות הנ"ל.

מרן הגרי"ז זללה"ה ייקר מאוד מכתב זה, והניח אותו דרך קבע במגירתו. ואף התבטא, "אלע ר' רפאל"ס⁶⁰ אייניקלאך זענען שרייבערס"ו...⁶¹ (כל הנכדים של ר' רפאל יודעים לכתוב).

עם בואו של מרן זצ"ל להתגורר בירושלים. החלה להתקדם מסכת ההתקשרות של רבינו, בלב ונפש, למרן זללה"ה ולבני ביתו. כאשר מלבד הקשר התורני אשר החל למעשה עם השתתפותו של רבינו בשיעורו של מרן זללה"ה כמו שיסופר להלן. עוד הרבה רבינו לספוג בבית הרב ומשפחתו, חמימות משפחתית וקרבת אחים נלבבת, אשר כה חסרה לרבינו בשנות גלותו למקומות תורה מימי הינקות עד שנות בחרותו המאוחרות. וכמו שהעיד על כך במכתב לכן דודו, אשר כבר התפרסם ברבים, מכתב בו הוא מתאר בשמחה את קבלת הפנים המסבירה לה הוא זוכה בבית מרן זללה"ה, ואת אוירת השמחה המשפחתית במחיצתם.

רשמים דומים לכך היה ניתן לשמוע מרבינו בכל השנים. כשהוא מספר תמיד כי שלא כרושם המקובל אצל ההמון כי בבית הרב שרתה אוירת מתח ולחץ, ההפך הוא הנכון, היה זה בית שמח מאין כמותו, כאשר הרב זללה"ה מפליא ומאיר בחידושי תורתו ונלבב בכל עת בנעימות דברים, בשילוב עובדות נפלאות מאבותיו זללה"ה ומדורי דורות. והחיים בבית הרב היו מפכים ומלאי חדווה תמיד בכל יום, עד לשעות המאוחרות של הלילה.

בשנת תש"ב החל מרן זללה"ה באמירת שיעורו לחבר מצומצם של תלמידים אשר זכו לקבל רשותו לכך. ובחורף שנת תש"ג נמנה רבינו זללה"ה על אותם מאושרים. רבינו לא הורגל מימיו כל עיקר בדרכי לימודו של הרב זללה"ה. רגיל היה מאז ללמוד כדרך בני ישיבות חו"ל בדרכי לימודם של ראשי הישיבות והיה שקוע בדרך זו בכל מאו. אולם כשהאירה תורת מרן הרב זללה"ה אל עבר פניו, הלך ליבו שבי אחר פלאי דרכיו, וחרשו הדברים חריש עמוק בליבו, עד כי בחורף אחד הפך ושינה לחלוטין את כל דרכי לימודו ויהי כאיש אחר. ומאז עד יומו האחרון לא פסק מלהגות בתורת רבו ללמוד וללמדה כל ימיו, והאיר בה הדרך לאלפי תלמידים אשר העמידם בקרן אורו.

גם כשחזר רבינו ללימודיו בישיבת לומז'א (בהוראת אביו הגאון זצ"ל) היה נוסע ירושלימה כל שבוע או שבועיים, ועוד זכורים וותיקי לומז'א כשחזר לישיבה מביתו של מרן זללה"ה, ספוג מתורת רבו. היאך היו נקבצים סביבו בני החבורה משתוקקים לשמוע מאשר שמע ומאשר נתחדש אצל מרן הגרי"ז זללה"ה.⁶²

60 מאור הגולה רבי רפאל שפירא מוולאז'ין זללה"ה, סבם המשותף.

61 אגב, הרבנית שיף שתחי', ברתא דמרן זצ"ל, מספרת, כי בביתם תמיד אמרו "הכתב והניגון גיערט צו ר' משה שמואל"ו... (הניגון והכתב שייך לר' משה שמואל...)

62 רבינו גילה פעם לתלמיד א' שחידושי הגרי"ז על פרק כל הזבחים ומזבח מקדש שבהם משתמשים בני הישיבות היום, מבוססים על המחברות שכתב רבינו לעצמו אחרי שמעו דברי הגרי"ז בשיעוריו.

באחת משיחותיו לבני הישיבה בקידושא רבא דשכ"ק האריך פעם בחיוב ובמעלת קבלת התלמיד מהרב, ובעוצם תועלתה. ובתוך דבריו הביא מתשובת רש"י (סי' נ"ט) אשר מביא מענין פלוגתת הריאה, שחלק בזה על שנים מרביות, וכתב שם בזה"ל: "אני שלמה אהובך מודיעך כי לא חזרתי בי, ולא אחזור בי ולא נתיישבו לי דברי רבותי וכו' ואמנם אני נתלה באילן גדול רבי' יעקב בר' יקר. ואף כי לא שמעתי מפיו דבר זה, מ"מ לבי וסברתי והבנתי מפיו יצאו".

אוצר החכמה
אוצר החכמה

ומבואר מדבריו דע"י לימודו וקבלתו את תורת רבו מקבל התלמיד את לבו של רבו ונעשה פיו כפיו, ונחשב כלפי החולקים עליו כמו שחולקים על רבו. ובסיום דבריו הפטיר, "אתם חושבים שאני דורש לכבוד עצמי... אך אני תלמיד של הרב מבריסק זכרו לברכה, והרב מבריסק אמר עלי שיש לי היסודות של תורת בריסק..." ורמז בחיך על דברי רש"י הנ"ל, כאומר לכבוד רבי אני דורש...

וכאן המקום לציין כמה עובדות מענין זה. סיפר כימי השבעה אחד מבאי ביתו של מרן הגרי"ז זללה"ה, כי פעם כששהה רבינו בבית הרב זללה"ה באה בתו של מרן, הרבנית פינשטיין תחי', לפני אביה, וכידיה שאלת עוף. ואמר לה מרן "שאלי את ר' משה שמואל" וכשביקשה שוב ממרן תור ואמר לה שוב, שאלי את ר' משה שמואל. ואמרה, כי ודאי אפשר כן אבל היא רוצה לשמוע מה אבא אומר. נענה מרן זללה"ה ואמר לה, "תשאלי אותו, מה שהוא אומר זה כמו שאני אומר!!" וכשיצא רבינו מבית מרן זללה"ה הפטיר אחריו הרב, "ר' משה שמואל איז א למדן..."⁶³.

בשנות הישיבה המוקדמות פרצה שרפה במבני הישיבה בעצם יוה"כ, הדבר עורר בשעתו הדים רבים וזכור היטב לבני אותה תקופה. עוצמת השרפה עוררה בשעת מעשה שאלות רבות ודחופות בעניני פיקוח נפש ובשאר ענינים (כשאלת העברת בלוני הגז ממקומם וכדו') ורבינו הורה בכל השאלות בבהירות ובנחישות. לאח"ז ריננו אנשים איך לוקח ע"ע סמכות לשאלות כאלו - ועוד ביו"כ! רבינו עלה ירושלימה לשאול את פי מרן הרב זללה"ה. ולאחר ששמע הרב את כל השאלות הפטיר אחריו, "כל מה שפסקת הוא בסדר גמור, וכך צריך להיות".

וגילו ברעדה

בגמ' כתובות כ"א ב' "אמר ליה אף לדידי קשיא לי ושאלתיה לרב יצחק בר שמואל בר מרתא, ורב יצחק לרב הונא, ורב הונא לחייא בר רב, וחייא בר רב לרב... בלימוד הדף בישיבה עורר רבינו, "ראו כמה שפחדו לשאול את רב". כי מדוע לא הלך מיד רב אבא לשאול לרב, אלא מכאן אתה למד רוב יראתם לרבם. וכאן סיפר רבינו מגודל יראתו

63 וסיפרה הרבנית תחי' כי ארע שהרבנית קרייזווירטה תחי' מלחה עוף בבית מרן הרב זללה"ה ונתעוררה שאלה וכשבאה לשאול את הרב, אמר לה "לשאול את ר' משה שמואל".

של מרן הגרב"ד זללה"ה לרבו מרן הגר"ח הלוי זללה"ה כפי אשר תיאר לו רבו הגדול מבריסק, איך שהיה הגרב"ד חושש וירא מגשת לשאול ולברר ספיקותיו לפני רבו, ומשו"כ עמל בכל כוחו והתיגע בעצמו לעמוד על כוונת רבו.

אימה וחרדה זו, אשר תמצא בכל מקום שיש תלמיד, ובמקום שיש רב, תוארה מפי רבינו גם כלפי יראתם של תלמידי מרן הרב זללה"ה, המסתופפים בצילו ושומעי שיעורו, אשר יראו מפצות פיהם בשעת השיעור ומלשאול דבר מה. והיו יושבים ועומדים לפניו תמיד באימה וביראה.⁶⁴ אמנם לאחר השיעור כשהיו התלמידים נשאים לברר ולחזור על השעור, אז היו מקשים ומפרקים מבררים ומלבנים אחד לחברו והיתה השמחה עצומה, עד כדי שארע פעם שיצאו ברקידה מרוב שמחה.

סיפר נאמן ביתו של רבינו כי פעם כשסיפר לו רבינו העובדא הידועה שארעה בסמוך לכואו של הרב זללה"ה לירושלים. שהודמן שנסע יחד עם רבינו באוטובוס, ותוך כדי הנסיעה היה נראה לרבינו הרב זללה"ה כי מתקרבים הם לחומותיה של העיר העתיקה. בחשש ובחרדה ביקש מרבינו שישאל את הנהג אם אכן הם עוברים בנסיעתם בסמוך לחומות. רבינו פנה לשאול, וכשחזר נבהל לראות את פני הרב זללה"ה אחוזים אימה כאימת מוות ממש, מרוב פחדו אף מעבירה על ספק ספיקא דרבנן. הוסיף רבינו למקורבו הנ"ל, כי הוא מסתפק אם שאלתו של מרן זללה"ה היתה בדין הרואה ערי ירושלים או בדין אחר (נשכח מהמספר). ושאל אותו התלמיד הנ"ל, מדוע זה לא שאל ובירר אצל הרב בעצמו מה היה ספיקו. הסתכל עליו רבינו כמתמיה ואמר, "מה אתה חושב שזה היה כמו היום?! רעדנו לפני שהוצאנו מילה מהפה!!".

הדברים נפלאים ביותר לאור יחסו הלבבי של הרב זללה"ה אל רבינו (ראה לעיל). וכפי שהעידו בניו הגאונים שליט"א כי הרב אהב את רבינו בלב ונפש. וגילויי הקירבה המרובים אשר זכה בהם בכל עת, בהיות הרב זללה"ה מעניק לו מלא חפניים מתורתו, נושא ונותן עמו בלימודיו בכל עת, מורה ומדריך בכל דרכי החיים, ומנתב דרכי ישיבת באר יעקב מיום הווסדה עד הסתלקותו. וכפי שהוזכר בספרי רבינו זללה"ה הרבה פעמים שהראה מרן זללה"ה לרבינו מחידושי ומערכותיו אשר כתב, ונהנה מתגובותיו ומיורש לימודו. עם כל החזיון הזה יאירו רגשי מורא הרב אשר רחש למרן זללה"ה באור יקרות, כי מההוד אשר ניתן למלכי רבנן - היתה האימה, ומרוממות התורה והיראה אשר נתקדש בה קדושת עולם - היה הפחד, ברוך הבוחר בחכמים ובמשנתם.

64 ומששאלו את רבינו האם הרב זצ"ל היה מגיב בחומרה כלפי השואלים השיב, כי מספיק היה אם לא היה מתייחס או שהיה עושה איזה תנועה שאיננו מרוצה.

שימוש חכמים

אוצר החכמה

במשך השנים מסר לתלמידים הרבה עובדות והנהגות אשר ראה וקיבל מרבו הגדול מבריסק, ולא תכיל היריעה לאסוף ולכנס אלא מקצתם. ובחרנו ממגוון דברים שונים אשר נשמעו כולם מפיו, וברובם עדיין לא התפרסמו ברבים. (ואף אלו שנתפרסמו, יש תועלת בהן, בדברים שנתחדשו).

חומרה מהי

מעשה היה בוורשא, שעמד מרן הרב זללה"ה בחג הסוכות ליד סוכה, עם כוס מים בידו. ונטפלו אליו חסידים בטענה. בשלמא כשהוא בביתו אינו מקפיד על שתיה בסוכה, אבל בעומדו ממילא סמוך לסוכה למה זה שלא יכנס לשתות בסוכה. והתווכח עמם ע"ז. תוך כדי הדברים התקרב למקום מרן הגר"ח זללה"ה, ועוד בעודו מרחוק הבין מעצמו נידון הוויכוח וקרא לעברם: "יצחק וועלוול אל תשמע להם! אל תשמע להם!". וכוונתו היתה שאם הלכה היא שאי"צ, אין זה משנה באיזה מצב הוא עומד.

ואחד הת"ח תמה באזני רבינו על מעשה זה, שהלא במחבר איתא דהמחמיר על עצמו לשתות אפילו מים רק בסוכה תבא עליו ברכה. והשיב לו רבינו כי הרב זללה"ה מעולם לא היה "מחמיר", כל מה שהקפיד תמיד הוא על שמא אינו יוצא את עיקר הדין.

בין אדם לחברו

חתונת אחד מילדי מרן הרב זללה"ה התקיימה בתל-אביב. ואחר החופה נכנס הרב זללה"ה לחדר כדי לנות, ובהזדמנות זו קראו לפניו מכתבים ומברקים שהתקבלו לרגל השמחה.

קריאת המכתבים לא היתה סתם קריאה כי אם "א בריסק'ער קריאה", ועל כל מכתב היו פירושים, קושיות ותירוצים. והעיר רבינו, דיש מכאן לימוד להתייחסות בין אדם לחברו, שהרי הכותב דעתו ורצונו שיקראו ויתייחסו לדבריו.

משהגיעו למכתבו של הגאון החסיד רבי אריה שפירא זללה"ה (דוד מרן זללה"ה ואבי רבינו). הגיב הרב זללה"ה: "הדוד ר' אריה יודע לברך!" והוסיף כי כשמקבל תמיד מכתבי איחולים מאנשים שונים לקראת השנה החדשה, כולם מברכים אותו בהרמת קרן התורה וישראל וכו' ואילו ר' אריה מברך בנחת מהילדים ובריאות וכדו', "וכי אני אני צריך לזה?!"

ולא יבוש מהמלעיגים

בדרכו של מרן זללה"ה לארה"ק עברו דרך תורכיה. והתאכסנו שם בביתו של פרופסור יהודי שומר תו"מ עשיר ונכבד מאוד, (שלכסוף עלה לארה"ק והיה לראש המעבדות הממשלתיות. בבנין בו שוכן היום משרד הבריאות) וכמובן שלא סמך שם על כשרות המאכלים. והיה לו סיר קטן שבו היה מבשל יום יום אורז. וזה היה מאכלו מדי יום. יום אחד לאחר שאכל שמע שנתערב הסיר שלו בשל בעה"ב, ובישלו לו בשל בעה"ב.

תיכף ומיד נתן אצבעו בפיו והחל להקיא כל מה שבלע, ע"ג השטיח הפרסי היקר עליו עמד באותה עת, ולא זו עד שכלה הכל וקנח היטב את פיו באצבעו. ולא בוש כלל, ולא חש למה יאמר בעה"ב. והפרופסור מאוד העריך אותו על מעשה זה שגילה לו במוחש את עוצם יר"ש שבקרבו, והוסיף לכבדו יותר ויותר. וכשעלה לארה"ק היה מבקר לפעמים עם רעייתו בבית מרן זללה"ה.

והוסיף ע"ז רבינו שכך היה תמיד חינוכו של הרב זללה"ה לבניו, להכניס בליבם תוקף ועוז, שבמקום שצריך - לא יפחדו ולא יתביישו לעשות הכל כדת תוה"ק.

ספרים ומחבריהם

ת"ח פלוני פנה לרבינו הרב זללה"ה בטענה, איך יתכן כזאת שמתרבים מחברים מדפיסי ספרים מיום ליום. צריך להנהיג כי כל מחבר יגיש תחילה את ספרו לפני הרב מבריסק ואז בוודאי שלא ישאר הרבה מהספר. "טעות בידך" הגיב הרב זללה"ה, "בשומעם ובראותם את תגובתי היו מדפיסים אף אותה בספרם, בתוספת משא ומתן בדברים והיתה המטרה משיגה את הפכה, הספר עוד היה תופת בכפליים..."

ומעשה בפלוני שביקש מרבינו להראות לפני מרן זללה"ה את ספרו שיחווה דעתו עליו. כשפתח מרן זללה"ה דף אחד ראה כי מופיע בו דבר בשמו, פתח סימן אחר ושוב דבר בשמו. ומשראה כן אף בשלישית סגר את הספר ואמר, "דאס איז געוויס גוט..."

והוסיף רבינו בחיוך, רואים מכאן שאפשר לאדם לשבח את ספרו... ואף כי רבינו אמרה בבדיחותא. היה הרבה פעמים שנראה מהתייחסותו של רבינו עצמו לספריו, כי יש בדבר זה ממש. כי היה מתייחס לקונטרס הביאורים ולספריו כאל ספר של מחבר אחר, מתוך כובד ראש ורצינות גדולה. והדבר ברור שמרוב ידיעתו בעמל הרב אשר נכתבו הדברים ובעומק הגדול אשר השיג בשעת כתיבתו, לא נתנו ליבו להקל בהן, ולדחות דבר מדבריו בקלות. והיה מזכיר תמיד בבדיחות הדעת אמרתו של מרן הגרש"ע זצ"ל אודות ספרו אחיעזר, "עלי אתם יכולים לחלוק אבל על האחיעזר לא..."

אלמנה לא תענון

בישיבה עבדה תקופה ארוכה מבשלת אלמנה. ומשהודקנה, עבודתה כבר לא היתה משכבר הימים והדבר גרם לצער לבני הישיבה, עד אשר הוצרכו לפטרה. אולם רבינו היה ירא לפטרה, שהלא אלמנה היא. ושאל ע"כ למרן זללה"ה. והשיב לו, דאכן כן, אם מוכרחים אין ברירה רק לפטרה. אך שיחתמו על מכתב הפיטורין גם שאר חברי הנהלת הישיבה כי היכי דלמטי גם עליהם שיבא מכשורא. ולא יהא הדין רח"ל רק על אחד. עוד אמר לו, שיראה לתת לה כסף ככל שתדרוש. כי כסף הוא הדבר הכי זול שאפשר על ידו ליפטר מגרימת צער. והראה לו את לשון הרמב"ם בהלכות דעות (פ"ו ה"י) עי"ש. והעיר על דין כבוד שכתב הרמב"ם (שם) לנהוג בה. ואמר שודאי אינו דין כבוד בעלמא כעין כבוד לרב, אלא שזה הדרך והעצה לנהוג בה בכדי שלא לגרום לה צער שכ"כ הקפידה עליו תורה.

אוצר החכמה

מנוחת קווי ר'

הגהה 1234567

בהזדמנות שנסע רבינו לנופש, שאלו רבינו הרב זללה"ה מה טיבו של נופש זה. והשיב לו רבינו כי מטיילים קצת למרגוע וכיו"ב. הגיב רבינו הרב, "אה! זה מה שעושים בנופש?!" יש שם עוד משהו? והשיב לו כי נמצא שם עוד ראש ישיבה ונקב בשמו. אמר לו הרב זללה"ה, אם כן אזי מדברים בלימוד! לדבר בלימוד זהו דבר קל שאפשר לעשותו גם בנופש, וזה נקרא נופש.

רבינו חיים מוואלאז'ין זללה"ה

הגהה 1234567

הגאון המפורסם בדורו רבי שאול מוויילנא זצ"ל כותב במכתבו המודפס בתחילת ספר "נפש החיים" כי יש לו איזה מעשה גדול לספר אודות הגר"ח ואינו כותבו. ושאל רבינו למרן זללה"ה למה כוונתו. והשיב לו כי יש בירושלים צדיק גדול, ה"ה הגה"צ ר' אריה לוי' זצ"ל "שהוא יודע הכל, וגם את זה הוא יודע".

שאל רבינו לרבי אריה זצ"ל, והשיב לו כי הגר"ח נהג לבדוק עצמו אם שולט בו אש ע"י שהניח זפת רותחת במקום הנחת תפילין. והוסיף ושאל רבינו את מרן זללה"ה, אם נכון הוא מה שמספרים כן גם על הבית הלוי זללה"ה והשיב לו, "כן, וודאי שזה נכון".

בהעלות הענן

הגהה 1234567

"ואודיע צערי לרבים ומידי דברי בזה הומה ליבי עלי, כי בהיות רבנו הגאב"ד דבריסק זללה"ה בחיים חיותו, מאור עיני הגולה בתורתו, מה נואלנו מלשמשו בדרכה של תורה, והרי במעט מן המעט שזכינו לשבת לפניו ומהדברים ששמענו בעקב, אורו עינינו והם לנו לאבן הראשה בענינים האלו, ואילו זכינו הרי היה נאצל עלינו רוח אחרת מהרוח אשר עליו. וכבר היה רבנו הרב זללה"ה מבקר לאאמו"ר זללה"ה בתליו, ושאלו על הנהגה מיוחסת לאא"ז מאור הגולה מרן רפאל שפירא זללה"ה, הפטיר אבא מארי זללה"ה שאין לסמוך על ידיעותינו בזה להלכה כי בשעתו לא שמנו לב בדיוק הראוי לזכור הדברים לאמיתתם, נענה גם רבנו הרב זללה"ה אחריו, אהא, אילו ידענו שכל מלה מדבריהם לא יסולא בפז איך היינו שומרים על הדברים כמטמונים". (מדברי רבינו זללה"ה בהקדמתו לקונטרס הביאורים)

לעת פנה יום הקדוש יום הכיפורים שנת תש"כ ורבינו עלה לביתו להבדיל על הכוס, נתבשר בבשורה המרה של פטירת רוח אפיו רבו הקדוש מבריסק. במר יגונו פרץ בבכי גדול, ושעה ארוכה שקע בהרהורים כשהוא עומד סמוך לארון ספריו מכונס בתוך עצמו. מעולם לא נראה עליו בכי ומספד כאשר על רבו הגדול, אשר ביכה אותו אף יותר מבפטירת אביו הגדול.

ומעולם לא השלים עם האבדה. כל ימיו התגעגע והתרפק על זכרונותיו מרבו, והתאמץ בכל כח לעמוד על דעת רבו בכל חידושי וואמרי פיו אשר זכה לשומעם, ולהדבק בדרכיו ^{הנהגותיו}. והיה לאחד מגדולי מעתיקי תורתו לדור אחרון, הן בשיעוריו שבכל השנים והן בכל דרשותיו, נאומיו, והבעת דעתו בכל מדוכה עליה ישב עם עמיתיו גדולי ישראל.

באוצר ספריו הכבירים, קונטרס הביאורים ושערי שמועות, הנחיל לדורות יבואו, את מיטב תורת רבו ודרכי לימודו, וכולם מאירים באורו הגדול. יתענגו עליהם כל הצמאים למסורת התורה דבריסק. ^{הנהגותיו} ונפש עמלה בתורה, תעמול לו, להבין ולהשכיל לאמיתה של תורה, בשלשלת קבלת הדורות.

אמונה ובטחון

ידועים דברי רבינו חיים הלוי זללה"ה מבריסק בביאור מקרא דואני בתסדך בטחתי יגל ליבי בישועתך, דביאורו, שע"י הבטחון הינו כבר שמח בשמחת הישועה כאילו היא כבר באה. והיה מוכן לומר שירה על ישועתו אלמלא סיפא דקרא, אשירה לד' כי גמל עלי, שהוא דין בשירה שאינה נאמרת אלא אחר בוא הישועה.

ביאור זה היה חביב מאוד על רבינו, והיה מזכירו פעמים רבות. והיה מאריך בכח הבטחון במשנתם של רבותינו מבריסק, ומבאר דזכות הביטחון עצמו גדול אצל השי"ת עד כדי למלא כל משאלותיו. כיסוד זה, עבר והתנשא מעל כל משברי וגלי ים אשר נערמו עליו. ושנות חייו הארוכות טוו מסכת נפלאה של חיי אמונה ובטחון באופן הנעלה ביותר, אשר צריכה לימוד רב, ורבה התועלת שבה להתעורר בדרכיו. נביא בזה כמה עובדות, רובן מתקופת שנות הישיבה בירושלים והן ילמדו על הכלל, ממעשים שבכל יום.

בעת שכון הישיבה בבנינה של ישיבת פרשבורג בירושלים, בהסתיים מועד חוזה השכירות, בסוף זמן החורף, עדיין לא נמצא לישיבה מקום אחר. עקב כך הודיעו לבחורים כי יקבלו הודעה לקראת הזמן הבא לאיזה מקום יגיעו. נקפו ימים ועברו, ומקום אין. נקל לשער את המתח והחרדה באין כל מוצא באופן. סיפר אחד מתלמידיו הנאמנים אשר עבר יחד עם בנו ויד ימינו - ראש הישיבה הגאון רבי דוד יצחק שליט"א - על רבים מבנייני ירושלים והעלו חרס בידם, כי נכנס באותם ימים לרבינו, והנה הוא רואה יושב שליו בפנינתו הוגה בהתלהבות בתורה, כמו לא קרה כלום. ניגש התלמיד בפליאה ושאל, הלא המצב הוא כך וכך!! רבינו הרים אליו ראשו והגיב: "הישיבה שלי!! הישיבה של בורא עולם!! אנו עשינו את שלנו הוא בודאי יעשה את שלו".

לא חלף זמן רב, וסמוך לליל בדיקת חמץ פגש רבינו איש יקר ובר לכב, קבלן בעיסוקו, אשר תכף בשומעו מפי רבינו את מצוקת הישיבה אמר, כי רק עתה סיים בניית בנין בשכונת הר נוף, וביכולתו להקצות עבור הישיבה את מרחב שתי הדירות התחתיות,

העשוי לענות על הדרישה של ביהמ"ד וחדר אוכל, ועוד רעיונות לו אף לפנימיה. בליל בדיקת חמץ ראה רבינו את המקום ונגמר הדבר בכי טוב.⁶⁵ זוכה המקום להיות לאכסניה לשיבה הק' לספוג מעמל תורתה, ולהיות משכן לשיעורים תקופה ארוכה ופוריה.

באחד הימים ישב החברותא של רבינו במקומו, ממתין לבואו לביהמ"ד. כשהגיע רבינו, היה ניכר עליו כי טרוד הוא, ופנה לחברותא (בחור צעיר) ואמר לו, כי בשל חוב מחובות הישיבה עשויים להגיע היום בבוקר אנשי הוצאה לפועל, והינו מסתפק מה לעשות עתה, לנסות לגייס כספים, או לומר שיעור. "מה אתה אומר"? פנה לבחור. הבחור נבוך מתחילה, ומשהתעשת אמר, "אולי ללמוד". מיד קיבל רבינו את הדברים ושקע בלימוד והכנה לשיעור כשלא ניכרת עליו כל טרדה. רבינו אף החל באמירת השיעור, ובאמצעו ראו הבחורים את אנשי ההוצאה לפועל נכנסים לבנין הישיבה. לפתע נכנס איש אחד לביהמ"ד, פנה אל עבר רבינו (באמצע השיעור!) ואמר לו, כי יש בידו הלוואה לתת לרבינו. רבינו לקח הכסף ושלחו ביד אחד הבחורים. והמשיך בשיעור, כשלא ניכרת עליו כל התפעלות מהפלא שהתרחש זה עתה לנגד עיני כולם.

הרבנית תליט"א מספרת כי הרבה פעמים היה שבבוקר עמד רבינו בספק, גיוס כספים לצורך דחוף או אמירת שיעור. ותמיד התחזק ואמר "הישיבה של הקב"ה והוא ידאג". ופנה ללימודיו ולאמירת השיעור. ובהרבה פעמים שבאה הישועה תוך כדי אמירת השיעור, עד שנסתפקה הרבנית תליט"א אם לבשר לו ע"כ באמצע השיעור.

בתחילת ימי הישיבה בירושלים שכנה פנימיית הישיבה חודש אחד בבנין אשר בשכונת בית הכרם, השייך לועד הישיבות. והנה נתבשרו ביום מהימים כי בעוד ימים ספורים עליהם לעזוב את הבנין עקב החלטת תורמי הבנין. וכל אפשרות לבנין אחר לא נראתה לעין. באותם ימים הגיע לבית רבינו לביקור ידיד וותיק מימי בראנוביץ, ושמע על המצב הדחוק, מצוקת הישיבה והבחורים נגעה מאוד לליבו, והיה כולו אחוז השתוממות משלוותו של רבינו ומהרוגע אשר עליו. והנה למחרת היום באורח פלא הושגו דירות לבחורים, ונחלצו ממצוקתם.

סיפר אחד מבני הישיבה תושב חו"ל, כי ביום מהימים ניגש אליו רבינו בשעות אחה"צ ואמר לו, כי זקוק הוא בדחיפות להחזיר היום בשעה 10:00 כלילה הלוואה בסך חמשת אלפים דולר, ושאלו אם יש בידו כסף להלוות. הבחור התפלא ואמר "הלא אני בחור, ואין בידי אלא כמה דולרים ספורים". רבינו נענה לו ברוגע "רק ניסיתי", והלך למקומו ללמוד. הבחור בראותו זאת החליט בליבו לעקוב אחר רבינו לראות איך יפול דבר. רבינו, שלא כמנהגו בשאר הימים, נשאר ללמוד בביהמ"ד עד לשעות הערב. והנה הגיע לשיבה

65 מן הענין לציין, כי למרות דוחק השעה ודחיפות הדבר, מששאלו את רבנו אם אפשר לשפץ ולהכשיר את המקום הנ"ל כבר מימי חוה"מ, הגיב רבינו בתקיפות "א וודאי נישט!!".

בהפתעה אביו של אחד הבחורים מחו"ל, ובשעה 9:45 ניגש לומר שלום לרבינו ונתן לו תרומה של... חמשת אלפים דולר עבור הישיבה. כרבע שעה לאחר מכן הגיע המלווה, וקיבל לידי את מלא סכום הלוואתו.

ואין אלו אלא דוגמאות, לימודים לשעה ולדורות, נפלאות נורא עלילות, לבוטחים בו על כל הבאות. ויהי חלקנו עם המאמינים התמימים בביטחונם בהשי"ת.

ותשחק ליום אחרון

בהתהלךך תנחה אותך, בשכבך תשמור עליך, והקיצות היא תשיחך. (משלי ו' כ"ב)

"בהתהלךך תנחה אותך" מי הוא המנחה את האדם בעולם הזה? באור פניך יהלכון! האדם חי והולך באור התורה, ועושה מעשים לאורה של התורה שמנהגת אותו ומנחה אותו בעולם הזה. "בשכבך תשמור עליך" אוי כמה מר לו לאדם בהגיעו לתקופה זו של "בשכבך", "ואחריתה כיום מר", רק בראיית הורדתו לשאול כבר רואה הוא חושך ואפלה. אבל לא יודעים, שהלומד תורה יש לו שומר טוב, "בשכבך תשמור עליך".

כמה טוב לו לאדם שיש לו שומר כתורה, השומרת אותו ולא עוזבת אותו לרגע. ואז מנוחתו בקברו בשמחה ובחדווה כנוסח שבתפילה על הנפטר, וכמקרא שכתוב יעלזו חסידים בכבוד ירננו על משכבותם. התורה ששומרת עליו נמצאת על ידו, ולכן נמצא הוא במצב של שמחה וחדווה.

"והקיצות היא תשיחך" מה נהדר הרגע הראשון שייקץ משנתו בתחיית המתים, התורה תקדם פניו! ושיחתו הראשונה תהיה בעסק התורה!

(מדברי רבינו זללה"ה)

וכשהיה רבינו הקדוש עומד ודורש מקרא זה, אם בחג השבועות אם בשאר עתות רצון, ופניו להבים ודבריו שלהבות, היה נראה לעין כל כי ברור ופשוט אצלו באמונה בהירה ותמימה חלקו וחבלו לעולם הבא. וכמו שזעק בדבריו, כי הדבק בתורה הוא בן אלמוות! ותורתו תלך לפניו ותנחהו לאור החיים.

ומקריט מלך רב, מקום איווה למושב לתורתו ותפילתו רוב שנותיו, באשמורת בוקרה של שבת קודש חשוקת נפשו, בימי העומר ימי ההכנה והכיסופים לקבלת התורה, עלה ונתעלה למרום כמלאכי אש, זך ונקי, קדוש וטהור, ורוכב ערבות שש ושמת.

מכתב לרבינו מרבי אלחנן וסרמן זצ"ל

ת"ת 557-558

בענין דרכי הלימוד

איגרת ששלח רבינו הקדוש רבי אלחנן בונם ווסרמן הי"ד, ראש ישיבת אהל תורה ברנוביץ, לתלמידו רבי משה שמואל שפירא זצ"ל בחודש אלול שנת תרצ"ו.

שלום וברכה לרעי היקר ומאד נעלה שלשלת היוחסין מר משה שמואל יחי' שפירא.

ללמוד כל הראשונים הוא דבר קשה, וראוי ללמוד חידושי רמב"ן ורשב"א, ואם גם זה יקשה לו ילמוד רשב"א בלבד. והלימוד הזה יהי' כמו לימוד תוס'. חזרה כמדומה שצריך לפחות ד' פעמים כדי לזכור, ובפחות מזה נשכח במהרה, וטוב ללמוד מעט בכמות כדי שיזכור, מללמוד כמות הרבה ולשוכחה מיד. ראוי לקבוע איזה זמן לחזור על מה שלמד ב"זמן" העבר. אם ירצה לעיין ברמב"ם טוב יותר בהלכה שהוא עסוק בה על אתר. במס' שיש ר"ן באלפס צריך ללומדו, ובמס' יבמות אין ר"ג רק נמוקי יוסף, ולשונו קצר מאד, וכמדומני כי רובו לקוח מריטב"א.

אם ירצה לפלפל עם בחורים מופלגים, ראוי שלא להרבות מחצי שעה ביום.

מספרי האחרונים טוב לעיין בדברי הגרעק"א.

ת"ת 557-558

מ"ש "ומתרבה העצבון" - אם ילמוד כפי כוחו אין לו להתעצב כלל. הכתוב "והגית בו" פירושו "טראכטען", והמחשבה התמידית בתורה היא העצה להתעלות.

המברכו בחיים ושלום וכל ט"ס

אלחנן בונם ווסרמן